

Koronakommisjonen

Kommisjonen er oppnevnt i statsråd 24. april 2020

Referat

Referat fra Koronakommisjonens intervju med Sven Marius Urke

Intervju av	Sven Marius Urke, Domstolsadministrasjonen Jann Ola Berget, Domstolsadministrasjonen
Sted	Digitalt
Tid	14. januar kl. 17–18
Intervjuere	Stener Kvinnsland, Leder av Koronakommisjonen Astri Aas-Hansen, kommisjonsmedlem
Kommisjonsmedlemmer til stede digitalt	Ingen
Ev intervjuobjektets bisittere	
Referent	Joakim Øren, sekretariatet og Thea Westhagen Edell, sekretariatet

1. Innledning av samtalen

Øren presenterte kommisjonens medlemmer og sekretariat som var til stede og som fulgte intervjuet digitalt.

Øren gikk gjennom en del formaliteter knyttet til gjennomføringen av intervjuet, og påpekte at det skrives referat og tas lydopptak fra samtalen. Øren orienterte om at referatet og lydopptaket er interne dokumenter, som kommisjonen i utgangspunktet ikke gir innsyn i. Når arkivet overleveres til Arkivverket, vil offentlighet vurderes av Arkivverket etter offentleglova. Øren viste til at taushetserklæring er signert og understreket at brudd på taushetsplikt kan medføre sanksjoner. Øren presiserte at Urke og Berget er underlagt instruks om å forklare seg/bidra til kommisjonens arbeid, jf. statsministerens instruks om tilgang til opplysninger for Koronakommisjonen. Den som intervjues kan uten hinder av taushetsplikt gi Koronakommisjonen opplysninger som er nødvendige for kommisjonens arbeid, jf. lov om informasjonstilgang m.m. for Koronakommisjonen § 2.

2. Innledende spørsmål

Kvinnsland: Vi er interessert i flere ting. Innledningsvis, Urke, kan du si litt kort om din og Domstolsadministrasjonens rolle i pandemihåndteringen? Fra et overordnet perspektiv.

Urke: Overordnet er Domstolsadministrasjonen det administrative organet for domstolene. På den måten er vi et fellesorgan som skal legge til rette for at domstolene skal kunne løse sine oppgaver på en mest mulig effektiv måte og med høy kvalitet. Det er i grove trekk vårt oppdrag. Forholdet mellom Domstolsadministrasjonen og domstolene, og mellom Domstolsadministrasjonens direktør, styret og den enkelte domstolsleder, er ganske kompliserte forhold. Jeg skal ikke gå nærmere inn på det nå. Men når det gjelder koronahåndteringen og koronakrisen har det ikke vært mye diskusjon om sentralstyring vs. den enkelte domstolsleder uavhengighet. Det kan være et tema i andre sammenhenger for Domstolsadministrasjonen. Det gjelder hva vi kan bestemme, gi anbefalinger om, og hva vi bør blande oss inn i. Det er også et spørsmål om hva som er dømmende virksomhet der domstolene er uavhengige, og der vi hverken griper inn, gir råd eller anbefalinger.

Et stikkord kan være fellesløsninger og fellesføringer. I stor utstrekning legger Domstolsadministrasjonen i sin samhandling med domstolene opp til dialog og anbefalinger i mye større utstrekning enn pålegg og føringer. Tradisjonelt har vi holdt oss mye til dialogformen og anbefalinger. Det har vi også valgt i denne omgangen. Dere vil se at de meldingene som gikk ut fra oss fra 12. mars og utover, er anbefalinger. Det er et veldig bevisst bruk av det ordet. Styret kom med et pålegg på et tidspunkt, men det kan vi komme tilbake til.

Kvinnsland: Så det var ikke betydelig opposisjon eller diskusjon rundt det at Domstolsadministrasjonen tok et visst ansvar for å gi gode råd omkring håndtering?

Urke: Nei, tvert imot. Jeg gikk gjennom mailene mine nå, og så særlig på mailene fra perioden 12. mars til 29. april, da vi fikk den nasjonale veilederen som var av veldig stor betydning for oss. Det var heller et ganske sterkt ønske om en aktiv rolle fra Domstolsadministrasjonen når det gjelder å finne felles løsninger og en felles tilnærming til den utfordringen som var. I etterkant er det ganske mange mailer hvor det takkes for klare tilbakemeldinger og klare anbefalinger.

Kvinnsland: Det var jo en god start.

Urke: Ja, det var det. Hvis vi går nærmere inn på hvordan det begynte: vår ryggmargsrefleks er anbefalinger og en viss tilbakeholdenhet. Vi stiller spørsmål ved hva som er dømmende virksomhet og hva som er domstolsadministrasjon. Vi er til en viss grad forsiktige i styringen av domstolene, selv om vi har en styringskompetanse.

Kvinnsland: Hvis du tenker over det som har skjedd. Stikkordene er forberedthet, konsekvens og forholdet mellom disse to enhetene i systemet. Kan du gi noen overordnede betraktninger om det? Forberedthet for eksempel.

Urke: Vi var ikke forberedt på en pandemi. Vi hadde jo – og det har vi sendt noe skriftlig materiale på – denne svineinfluensaen i 2009. Det foranlediget et visst fokus på disse problemstillingene, men i et helt annet omfang.

Det som har vist seg er at noen domstoler hadde beredskapsplaner for lignende situasjoner, mens vi ikke hadde noen sentral beredskapsplan eller øvd på dette. Vi hadde ikke laget noen felles retningslinjer eller regelverk eller føringer.

Berget: Det stemmer det. I 2009 hadde vi ikke en gang kriseberedskap, det fikk vi på et senere tidspunkt. Vi har øvd på ulike scenarier, men pandemi har ikke vært et av dem.

Kvinnsland: Tenker dere nå at dette har man lært noe av, som kan komme til nytte med tanke på å være bedre forberedt ved neste korsvei?

Urke: Ja, i alle fall for neste pandemi, for å si det sånn. For det er vi veldig godt forberedt på nå. Vi prøver å bygge systemer som kan håndtere ulike typer kriser, og spesialisere oss innenfor kriser som vi forventer. Men vi har liten kapasitet til å analysere forventede krisetyper. Vi prøver å bygge en administrasjon og kontakt med domstolene som gjør at vi klarer å håndtere det som kommer på en bedre måte. Det er vi bedre i stand til nå enn hva vi var i 2009. I etterpåklokskapens lys, synes jeg at vi har håndtert dette bra i kriseledelsen i Domstolsadministrasjonen.

3. Sentrale spørsmål i dette intervjuet

Tema: Pandemihåndtering i domstolene

Kvinnsland: Det første temaet vi skal diskutere er selve pandemihåndteringen i domstolene. Kan du si noe overordnet om hvordan dette påvirket drift, ansatte og innsatte?

Urke: Domstolene er en plass der mennesker samles i ganske små rom, og ganske tett. Man er tett på hverandre. Det gjelder partene, vitner, dommere, meddommere, sakkyndige. Det kan være ganske mange tilhørere, og derfor ganske mange mennesker i små rom. Selve virksomheten vår er å samle mennesker, og har en konsentrert hovedforhandling. Det så vi med en gang at var en veldig stor utfordring når det gjelder en pandemisituasjon. Det fikk umiddelbar effekt da vi gikk ut den 12. mars og ga anbefalinger om hvilken del av virksomheten som skulle fortsette. Jeg vil si at med en pandemi og de fysiske lokalene vi har, og det at vi samler mennesker som er i konflikt for at vi skal kunne løse konflikten, er en stor utfordring.

Kvinnsland: Du har snakket litt om beredskapsforholdene, og du nevnte at det var noe beredskap ved den enkelte domstol, men i varierende grad og av ulik karakter. Hvordan ser du på det, og er det noe som kan brukes, utnyttes og deles?

Urke: Vi er på et helt annet sted nå enn i 2009. Nå tar Domstolsadministrasjonen mer ansvar i denne typen situasjoner. Det er mye mer deling av informasjon. Oslo tingrett, for eksempel, er fremstående i veldig mange ulike problemstillinger. De legger ut ting på nettet, og deler det. Andre domstoler bruker hverandres erfaringer og nye måter å løse oppgaver på – både innenfor den dømmende virksomhet, men også innenfor den administrative virksomheten. Vi har en veldig aktiv deling av informasjon. Domstolsadministrasjonen er mer en tilrettelegger av delingsprosessen enn en produsent av det som skal deles. Av og til kan vi også være

produsenten, men vi ser oss først og fremst som en tilrettelegger for at domstolene skal kunne dele.

Kvinnsland: Hva var de viktigste smitteverntiltakene som ble innført, eller anbefalt innført?

Urke: Berget – det var du som var der ved de første anbefalingene, så kanskje du kan svare på det?

Berget: Det har vært de generelle hygieneanbefalingene. Avstand har også hatt veldig stor betydning for domstolene. Det er ikke til å komme bort fra at i den – heldigvis korte – perioden hvor avstandskravene var to meter, voldte ganske store problemer når det gjaldt å kunne avvike rettsmøter. Det ble en helt annen situasjon når avstandskravet ble redusert til én meter. Ellers har det vært de allmenne anbefalte smitteverntiltakene vi har fokusert på. Det har også vært noen spesialløsninger for å avbøte der det er vanskelig å opprettholde avstandskrav, for eksempel i form av bruk av pleksiglass osv. I tillegg har vi parallelt med pandemien fått ut veldig mye teknisk utstyr for fjernmøter i domstolene. I den grad det er mulig å avholde møter på den måten vi gjør her nå, har vi forsøkt å tilrettelegge for det i stor grad, slik at man ikke behøver å møtes fysisk hvis ikke det er nødvendig.

Kvinnsland: Brukte dere smittevernmyndighetene som rådgivere i disse vurderingene?

Berget: Ja, vi så etter hvert at domstolene hadde en del utfordringer med å forholde seg til de allmenne anbefalingene. Da det ble tydelig at enkelte samfunnssektorer fikk en mulighet til å lage smittevernveiledere som var mer tilpasset virksomheten, tok vi kontakt med Helsedirektoratet og fikk til et samarbeid med FHI om en egen smittevernveileder for domstolene. Der har vi fått veldig mange tilbakemeldinger fra domstolene om at det ble et veldig viktig arbeidsverktøy. Da ble det enklere å forholde seg til hvilke tiltak som var nødvendige. Når det ble klart at det gikk an å få til et slikt samarbeid, gikk det veldig raskt til vi fikk den på banen. Vi hadde vel den klar rundt 28./29. april.

Kvinnsland: Når ble den forespørselen gjort ut til sentrale myndigheter?

Urke: 24. april ble den forespørselen sendt. Det er viktig å understreke at våre anbefalinger gikk ut på at smitteverntiltakene og anbefalingene som sentralt skulle følges i domstolene måtte tilpasses virksomheten. Det var noen spesialtiltak også. Det som er litt spesielt, når jeg ser tilbake i tid, var at i begynnelsen valgte vi en innfallsvinkel der vi ba domstolene kontakte sine lokale smittevernmyndigheter. De ble spurt om å komme til domstolene for å gi råd. Da var det noen domstolledere som fikk til veldig god kommunikasjon. Blant annet hadde Oslo tingrett en slik kommunikasjon, men også andre domstoler hadde det. Mens andre domstoler fikk ikke til et slikt samarbeid med kommunale smittevernmyndigheter.

En annen problemstilling som oppsto var at det kom ulike anbefalinger. Domstolene delte jo dette med hverandre. Så viste det seg at det ble ulike anbefalinger fra sted til sted. Etter hvert så vi at det var behov for en nasjonal smittevernveileder for domstolene.

Kvinnsland: Kan du si noe samlende om i hvilken grad de samfunnskritiske funksjonene ble opprettholdt?

Urke: Vi kan jo se nærmere på statistikken senere. Allerede ved de første meldingene vi sendte ut om anbefalinger om en nærmest nedstengning, understrekte vi at domstolene er en samfunnskritisk virksomhet og viste til referansen der vi kunne påvise det. Og allerede dagen etterpå, den 13. mars, presiserte vi hvilke saker som nærmest uansett må avvikles i domstolene. Det er kjernen av den samfunnskritiske virksomheten. Men den samfunnskritiske virksomheten omfatter mer enn bare de sakene der det er stor skadevirkning hvis de ikke gjennomføres. Det er hele virksomheten som er samfunnskritisk. Men om du lager ringer i vannet er det også noen som er som de ytterste ringene. Den innerste ringen ble definert den 13. mars. Deretter ble det litt forskjellig fra domstol til domstol med hensyn til hvilke saker de vurderte var samfunnskritiske. For eksempel spurte noen om jordskiftesakene egentlig er samfunnskritiske. De tar jo flere år å behandle, og spiller det noen rolle om det tar et halvt år eller en måned ekstra? Det var mange avveininger som måtte gjøres. Vi var opptatt av å se hele virksomheten som samfunnskritisk, fordi vi er en statsmakt som løser konflikter. For de som er involvert, både i en sivil og strafferettslig konflikt, er det en viktig sak for den enkelte.

Kvinnsland: Jeg vil tro at det normalt er mange former for rapporteringsrutiner i denne delen av offentlig virksomhet. Var det slik at Justisdepartementet eller andre ba om å komme litt tettere på hva som foregikk, og hva som kunne bli gjennomført i denne perioden?

Urke: Ja, det ble veldig tett rapportering etter hvert til departementet. Men det kan nok Berget si litt mer om.

Berget: I starten var det rapportering til krisestøtteenheten i Justisdepartementet flere ganger i uken. Fra ca. april etablerte vi egne rapporteringsrutiner knyttet til avvikling av saker. Det var et samarbeid i straffesakskjeden som ble initiert fra departementets side. De har vært langt tettere på når det gjelder kjernevirksomheten og utviklingen av den i denne perioden, enn hva som vanligvis er normalt.

Kvinnsland: Var det en toveis-kommunikasjon, eller bare en rapportering?

Berget: Den var toveis. Vi har hatt en god del møter i tilknytning til rapporteringen også. Departementet var også veldig tydelig på at noe av intensjonen med rapporteringen var å avdekke eventuelle behov for ressurser i denne sammenhengen. Det har vi også fått betydelig gjennomslag for i løpet av 2020 til ulike formål. Det er gitt tilleggsbevillinger fra Stortinget til teknisk utstyr, midler til å leie eksterne lokaler der det ikke har vært mulig å overholde smittevernkrav i eksisterende lokaler på grunn av 1-meterskravet, og til bemanning for å bygge ned restanser som har oppstått under pandemien.

Urke: Vi fikk regelmessige rapporter om den generelle utviklingen som departementet produserte.

Tema: saksavvikling

Kvinnsland: La oss mer konkret nærme oss det som skjedde etter 12. mars. Hva vil dere si om aktivitetsnivået fra og med 12. mars og de 2-3 neste månedene?

Urke: Hvis vi ser fra 12. mars og frem til påske, kan vi fra ukentlig saksavviklingsstatistikk påvise at det var en drastisk reduksjon i saksavviklingen. Hvis vi ser helt frem til 1. mai, da vi fikk smitteveilederen, var det en vesentlig reduksjon. Det var jo noe av det som la grunnlaget for de ekstrabevilgningene vi etter hvert fikk. Deretter begynte det å rette seg opp. Berget; du har jo statistikken.

Berget: Når vi kommer til mai og utover begynner produksjonen å gå betydelig opp. Allerede før sommerferien var svært mange domstoler tilbake i en normalproduksjon. Hvis vi ser på det som skjedde etter sommerferien – i domstolene er det en rettsferie, så produksjonen bruker normalt å være veldig lav i slutten av juli og tidlig august – men også siste kvartal 2020 er et år som produksjonsmessig kan måle seg med de beste årene under normale omstendigheter.

Kvinnsland: Vi har hatt tilgang på dette, og ser det dramatiske fallet som skjedde. Men også at det tok seg veldig fint opp igjen. Det er et trekk ved dette som gir refleksjon samfunnsmessig; antallet innkomne saker var relativt konstant. Har dere noen refleksjoner på det?

Urke: Når det gjelder straffesakene, har politiet opprettholdt produksjonen under pandemien. Det var nok slik at produsentene av saker var litt mindre direkte påvirket av covid enn det vi selv var. De leverer saker til oss, og initierer hovedforhandling. Mens vi var rammet hardere på grunn av måten vi utfører vår virksomhet på. Det virker som om produsentene av sakene hadde litt mindre direkte og umiddelbare problemer med å opprettholde normal produksjon. Noen steder har faktisk saksinngangen økt.

Kvinnsland: Kan dere si noe om forskjellen mellom domstolene, justert for størrelser i forhold til befolkningsopptak, og litt om begrunnelsen for forskjellene? Dere har vært inne på det med tanke på at infrastruktur lå mer eller mindre godt til rette, men for øvrig; hva var det som påvirket forskjellene man kunne se?

Urke: Det er et litt sensitivt spørsmål, der jeg må ordlegge meg på en litt forsiktig måte. Hvis vi begynner med det fysiske, er det klart at det er veldig stor forskjell på den fysiske infrastrukturen i norske domstoler. Det var en av de tingene som overrasket meg mest da jeg begynte som direktør i 2014. De hadde ulike fysiske forutsetninger for avvikling på en noenlunde trygg måte, og for å følge opp anbefalingene om smittevern. Det gjelder selv med 1-metersgrensen som etter hvert kom.

Men jeg må også si at det var ulik ledelsesinnstilling. Lederne hadde ulike innstillinger til dette. Vi så at noen ledere var veldig på og veldig aktive, hvor de tok store og viktige avgjørelser, fant nye måter å gjøre dette på og løsninger sammen med sine ansatte. Noen gikk veldig langt, og kanskje så langt at noen andre domstoler stilte spørsmål ved om det var greit, eller om man var på kanten av det som er forsvarlig.. Vi kommenterte ikke det, fordi vi blander oss ikke inn i hvordan domstolene utøver sin dømmende virksomhet. Det er hver

enkelt domstol som bestemmer det. Vi fikk også spørsmål fra noen domstoler om det de gjorde i andre domstoler var greit. Jeg svarte at det måtte de diskutere med vedkommende domstolleder i den domstolen.

Kvinnsland: Gjorde de det?

Urke: Ja, det tror jeg. F.eks. T-13, de 13 største tingrettene, har god kontakt med hverandre. Der tror jeg de hadde kommunikasjon, uten at jeg var involvert i det. Lagmannsrettene har også god kontakt med hverandre. Når det gjelder de andre domstolene, tror jeg det er litt mindre kommunikasjon. I alle fall systematisert kommunikasjon.

Jeg vil si, uten å gå i detaljer, at vi så forskjell på oppfinnsomhet og lederskap når denne situasjonen oppsto. Det ville også vært rart om man ikke gjorde det, fordi det er mange ledere – vi har nesten 100 ledere i norske domstoler. At det skal være noen forskjeller der, sier nesten seg selv.

Kvinnsland: Vi skal nå gå tilbake til statistikken. Der ser vi at når pågangen er omtrent som vanlig, og aktiviteten synker, oppstår restanseproblemet. Det ser man at øker på utover sommeren, og så ser det ut som om man tar kraftig tak i det videre utover året. Hvordan ser dette ut nå, og kan du si noe om hva du tror restansesituasjonen har hatt av betydning?

Urke: Jann Ola kan si noe om hvordan det ser ut nå.

Berget: Hvis vi ser på plansjene vi har sendt til dere, har vi en restansesituasjon ved utgangen av 2020 som er noe høyere enn restansesituasjonen vi hadde ved inngangen til 2020. Vi ser også at vi har en del restanser som har blitt litt eldre. En del domstoler har prioritert litt enklere saker. Saker som har stilt en del krav til rettssaler når det gjelder avstand osv., har blitt litt skjøvet på i tid. Men så har vi nå fått ressurser til å bygge ned restanser. Vi har tilført 30–40 nye dommerstillinger sent i 2020, og en del av dem har kommet på plass tidlig i år. Vi har gode forhåpninger om at man i løpet av 2021 skal greie å ta igjen den restansesituasjonen, med forbehold om at det ikke skjer noe annet spesielt som gjør at man får reduksjon i saksavviklingen.

Kvinnsland: Et annet spørsmål er prioriteringsproblematikk. Hvis man har en gitt mengde, og redusert kapasitet, må man prioritere. Og det er vel ikke ukjent i denne bransjen. Kan dere si noe om det, og hvordan man gikk frem?

Urke: I den mailen vi sendte ut 12. mars kl. 21:55, sa vi litt mer generelt rundt dette. Vi tok utgangspunkt i samfunnskritisk virksomhet-begrepet, og de mest nødvendige oppgavene med betydelige negative konsekvenser – vi brukte den typen ord. Det var litt rundt formulert. Men vi sa også at vi ville komme tilbake med en presisering, fordi vi hadde behov for å diskutere med domstolledere. Jeg satt i domstolkommisjonsmøte den 12., og begynte å få meldinger fra domstolledere – bl.a. i Ålesund, og rundt omkring – om at de ville stenge ned og lurte på hva Domstolsadministrasjonen anbefalte. De påpekte at det ble ulik praksis rundt omkring. Jeg sendte først ut en ventemal litt tidligere på kvelden, rundt kl. 18, om at vi avventer litt og vil komme tilbake. Kl. 21:55 sendte vi en mail til alle domstolledere der vi

egentlig ga en anbefaling om mer eller mindre nedstengning. Det var blant annet på bakgrunn av det som kom inn både fra Stavanger tingrett, Ålesund tingrett, Oslo tingrett, Frostating lagmannsrett. Jeg hadde en ganske omfattende telefonrunde til ulike domstolledere, og snakket med dem om hva de tenkte. Da sendte jeg ut den mailen på kvelden.

Deretter kom vi tilbake den 13. mars, etter at vi hadde snakket med domstollederne og domstolsledere. Der tok vi konkret opp hvilke saker som må gå. Vi sendte ut en mail der vi presiserte disse sakene. Den mailen kan vi sende hvis dere ikke allerede har det.

Aas-Hansen: Vi har den.

Urke: Vi var opptatt av å ikke gi mer anbefalinger enn det vi kunne stå inne for. Vi hadde behov for dialog med domstollederne om det før vi kunne gi mer presis tilbakemelding.

Tema: Domstolenes drift og praktisering av smitteverntiltak

Aas-Hansen: Hvordan ble de anbefalingene fulgt? Var det, i perioden fra 12/13. mars og til påske, domstoler som ikke avviklet saker i det hele tatt?

Urke: Jeg vet ikke om vi kan påvise det her i saksavviklingsstatistikken, men det ble i alle fall forskjellig praksis. Det var forskjeller i hvilken grad de fulgte disse anbefalingene. Om alle fulgte disse sakene som var høyest prioritert, og som skulle gjennomføres, er jeg ikke helt sikker på. Men at det var ulik praksis gjennom den perioden, er helt klart.

Aas-Hansen: Har dere oversikt over det? Jeg vet jo at man kan ha venner i andre domstoler, og slik få informasjon. Men har Domstolsadministrasjonen noen oversikt over om det var domstoler som ikke avviklet rettsmøter i det hele tatt frem til påske? Eventuelt om man har oversikt over hva som ble avviklet, og hvilke prioriteringer man gjorde i den enkelte domstol.

Urke: Hvis dere ønsker det, kan vi finne ut av det. Vi registrerer alle rettssaker, hvor de går og når de går.

Berget: Ja, vi kan utarbeide den typen statistikk.

Aas-Hansen: Da kan vi kanskje ta direkte kontakt med så presise spørsmål som mulig.

Berget: Gjerne få en konkret bestilling, hvor det fremgår hva dere er ute etter.

Øren: Hvis vi ser på tiden rett etter 12. mars, og på aktivitetsnivået i domstolene da. Vi har mottatt et dokument fra dere, som dere brukte i et innspillsmøte til RNB med Justiskomiteen. Der sto det at i tiden etter 12. mars og til og med uken etter påske, var saksavviklingen redusert med 90 % i domstolene. Er det fortsatt korrekt?

Urke: Det antar jeg at er korrekt, og håper det. Berget må kanskje svare på det. Vi kan gjøre etterberegninger hvis dere ønsker det.

Berget: Det var vel med referanse til lagmannsrettene. Kan det stemme? Vi hadde laget tall på det, så jeg antar at det står seg. Det kan vi i så fall bekrefte med det vi kommer tilbake med.

Urke: Hvis vi ser på denne situasjonen bakover, fra 12. mars og ut i april. Vi fikk et smittetilfelle i Sarpsborg, som er ganske interessant ut fra mange perspektiv. Både når det gjelder hvordan de håndterte det i Sarpsborg, og hvordan andre ledere reagerte på det. Og hva gjelder konsekvenser. Det var vel en artikkel i Rett24 om dette. Det konkrete smittetilfellet i Sarpsborg hadde ganske stor innvirkning på hvordan situasjonen i domstolene var. Det ble litt tilbakeslag på saksavvikling, fordi folk ble redde. Mange ble redde av den situasjonen.

Aas-Hansen: Det var det jeg ville litt inn på. Du var tilbakeholden – og det skjønner jeg – på spørsmålet om forskjellen mellom domstolene i evnen til å gjennomføre saker. Jeg skjønner at det enkleste er å svare på de fysiske forutsetningene. Men kan du likevel si litt mer om det du så vidt betonet som gikk på lederskap? Det gjelder hvordan ulike domstolledere valgte å gjøre det. Da tenker vi særlig på der man var veldig restriktive med å gjennomføre saker. Noe av det har vært i Rett24, innslag på Dagsrevyen fra Skien osv.

Urke: Jeg kan ta et eksempel med Sarpsborgsituasjonen. Jeg tror det var 14. april at vi sendte ut en mail om det som skjedde der, og som skapte veldig mye uro i domstolene. Det ble en diskusjon, særlig med én av førstelagmennene, som også kom i Rett24. Der kom dette med i hvilken grad vi kan pålegge domstolene noe på spissen. Dette var før smittevernveilederen, fordi den kom ikke før 29. april. Der var spørsmålet hvilke konsekvenser dette skal ha, og hvilke fokus lederne skal ha på samfunnskritisk virksomhet vis-a-vis ivaretagelse av sine ansatte. Det er klart at lederne var i skvis. Det var mange ledere som synes det var vanskelig å forholde seg til behov for sine ansatte. Mange dommere er i risikogruppen på grunn av alder. I sammensetningen av dommerkorpset er mange litt eldre dommere. De hadde utfordringer. En av førstelagmennene tok på én måte rollen på vegne av lagmannsrettene, og det var en veldig restriktiv rolle. Det gikk på at nå måtte man prioritere smittebegrensning og kanskje mindre saksavvikling. Det medførte en del frem og tilbake mellom Domstolsadministrasjonen og domstolene. Det var også flere domstolledere som engasjerte seg i saken på begge «sider». Det var en krevende situasjon for meg også. Jeg hadde behov for å trykke på for å få saksavviklingen i gang. Det var mange domstolledere som sa at nå måtte vi gi klar beskjed, og at vi måtte fokusere på produksjon. Hvordan skal man balansere den produksjonen innen samfunnskritisk virksomhet med ivaretagelse av enkeltmedarbeidere og domstollederne som står i skvis? Domstoladministrasjonen satt i Trondheim, og gjerne på hjemmekontor, og gir råd om hvordan ting skal fungere ute i felten. Det synes jeg var vanskelig som direktør for Domstoladministrasjonen.

Dette var den 14./15. april, og allerede 29. april fikk vi smittevernveilederen. Da kom det også et vedtak i styret, og det er viktig å merke seg. Det var et vedtak og et pålegg om at den

skulle følges. Det var ikke en anbefaling, det var et pålegg. Det er første gangen vi ga et pålegg, men det var gitt av styret og ikke administrasjonen. Den perioden fra 14. – 1. mai var litt vanskelig, og særlig på grunn av sakspågang og det som kom fra lagmannsrettene.

Aas-Hansen: Var det da sånn at når pålegget kom i form av den smitteveilederen, så falt dette på plass? Opplevde du det slik at domstollederne og dommerne fulgte dette, eller var det litt gnisninger og tilbakeholdenhet også etter at den kom?

Urke: Jeg tror at i det store og hele falt dette på plass. Da hadde vi et håndfast dokument som var utarbeidet av fagmyndighetene sammen med oss, og et pålegg fra styret. Det var ikke helt unisont. Jeg tror det var noen som opererte med 2 meter avstand. Det var ikke bare veilederen som var avgjørende. Det helt avgjørende var at plutselig var avstandskravet redusert til 1 meter. Jeg tror det var samtidig – jeg tror det står i veiledere. Det var 1-meteren som gjorde susen. Det datt ikke helt på plass. Jeg mener det var en artikkel i Rett24 om dette også; om det var opp til hver enkelt om man skulle bruke 2 meter, selv om styret hadde vedtatt at det skulle være 1 meter. Dere kan jo gå tilbake og se i Rett24. Berget, jeg vet ikke om du husker noe mer?

Berget: Nei, ikke akkurat om det her.

Øren: Jeg tror at hvis vi får statistikken over de ulike domstolene i den aktuelle perioden, tror jeg at mye er dekket.

Aas-Hansen: Joakim tar kontakt med dere om det.

Berget: Kom med en konkret bestilling om hva dere ønsker, så skal vi i stor grad kunne oppfylle det.

Kvinnsland: Vi har et par tema til før vi skal runde av. Det ene går på å erstatte de vanlige møtene med digitale møter. Det fremgår av de dokumentene kommisjonen har mottatt at det var betydelige forskjeller, og som ikke helt åpenbart knytter seg til de «infrastrukturelle» forutsetningene. Stemmer det, eller har vi misforstått eller mangler informasjon?

Urke: Det stemmer. Som sagt er én ting fysiske forhold, det andre er utstyr, og det tredje er lederskap og styring fra toppen. Forholdet mellom dommerne og domstollederne kan også variere litt fra domstol til domstol. Noen steder bestemmer dommerne veldig mye på egenhånd, og det er vanskelig å legge opp til fellesløsninger i den enkelte domstol. I andre domstoler har domstollederne en sterkere rolle. Det vil variere. Noen domstoler var også raskere tilbake til en mer normal saksavviklingssituasjon..

Kvinnsland: Vil du si at det etablerte seg praksis som i noen grad kan fortsette, men at det var veldig lokalt når det gjelder hvordan man brukte det som erstatningshjelpemiddel i den aktuelle tidsperioden?

Urke: Hva vil du si der, Berget?

Berget: Hvis du med å fortsette, mener at det har utviklet seg praksis under pandemien som har betydelig verdi etter at pandemien er over, tror jeg absolutt at det er erfaringen. Det ser vi ved at det er møter som tidligere gikk fysisk, som i framtiden kan fortsette å være videomøter.

Kvinnsland: Går det an å være så kritisk i spørsmålet å si at det var noen som burde valgt den digitale løsningen fremfor å la være å holde møte?

Urke: Det er litt vanskelig å si. Men vi kan si at det var forskjellig praksis med samme utstyr og samme fysiske omstendigheter. Det ligger litt i sakens natur. Vi snakker litt om hvor uavhengig den enkelte dommer er. Hva kan domstollederen bestemme, hva kan Domstolsadministrasjonen bestemme, hva kan styret bestemme, og hva kan Justisdepartementet bestemme? Vi er en organisasjon som er veldig opptatt av dette, og det skal vi være og vi skal ha uavhengigheten og den enkelte dommers uavhengighet i sentrum for våre vurderinger. Det preger også virksomheten. Når du har den type virksomhet som vi har, der uavhengighet på enkeltindividsnivå – for den enkelte dommer, er så aksentuert og må være en del av domstolenes identitet, så vil vi ha ulike løsninger i domstolene.

Kvinnsland: For å forstå det helt; var det slik at du på et veldig tidlig tidspunkt, fordi man forutså at det ville bli reduksjon i aktivitet, ga noen veiledninger rundt prioritering av saker?

Urke: Ja, den 12. ga vi bare noen runde formuleringer. Og den 13. mars ga vi ganske presise antydninger om hvilke saker som måtte gå. Når dere har alle mailene som har gått ut fra meg, vil dere se at vi ganske raskt begynner på presse på. Da visste vi litt mer om viruset, og hvem som gjør hva. Da måtte vi begynne å fokusere på å få ting i gang igjen. Det var enklere å stoppe ting enn å få det i gang igjen. Det vil jeg nok si.

Kvinnsland: Over til det siste temaet før vi runder av: møteoffentlighet. Hvordan har det prinsippet blitt forsøkt overholdt i denne vanskelige perioden?

Urke: Det tenker jeg dere burde rette til den enkelte domstol eller domstolledere. Vår kommunikasjonsavdeling har vært delvis opptatt av dette. Det er klart at det ble en utfordring knyttet til offentlighet. Det har vært forsøkt løst på ulike måter i ulike domstoler, med tilgang gjennom videooverføring osv. Men det har vært en utfordring, der ikke vi har vært så førende som på andre områder vi til nå har snakket om. Berget; dette har vel vært oppe som tema i koronagruppen?

Berget: Ja. Det er bare å erkjenne at det at man har hatt disse smittevernreglene, har medført at tinghusene har vært mer lukket for tilhørere osv. Men i noen saker har man forsøkt. Det har vært noen saker som har blitt streamet for å gi offentligheten tilgang. Jeg tror nok likevel vi må erkjenne at når man skulle holde produksjonen i gang samtidig som vi skulle overholde smittevernregler, har dette medført at det ikke har vært den samme muligheten for offentlig tilgang til rettsmøter. Det har også variert noe ut ifra de fysiske forholdene i den enkelte domstol.

Kvinnsland: Ble det på noe tidspunkt diskutert om smittevern som sådan kunne legitimere utsettelse av saker?

Urke: Nei, og det har jeg tenkt på i ettertid. Jeg har tenkt på hva jeg tenkte den 12. om kvelden, kl. 21:50 – fem minutter før den mailen ble sendt ut. Det var i ryggmargen min at vi gir anbefalinger, og ikke pålegg, og det fremgår av ordlyden. Men det var en ryggmargsrefleks, og ikke så mye at jeg satt og grublet på det. Det var et ganske stort press. Jeg tenkte ikke så mye på det, og det har heller ikke blitt satt på spissen fra domstolenes side, tvert imot. Fra advokatene kom det en del etter hvert, om at de ville ha ting i gang igjen.

Vi foretok ingen prinsipiell og tungtveiende avveininger før den mailen ble sendt ut, og heller ikke før den mailen ble sendt ut den 13. Vi hadde jo styret, og det er jo de som har det strategiske lederskapet. De hadde flere ekstraordinære møter i denne perioden. I styret er det også advokater og dommere, og de var heller ikke så mye inne i de grunnleggende vurderingene av det. Hvem har egentlig myndighet til å bestemme at en sak skal utsettes på grunn av covid? Er det dommeren eller domstolleder? Har Domstolsadministrasjonen egentlig noen myndighet til å gi anbefalinger på dette området? Selv om vi ikke gir pålegg, er det et spørsmål om vi skal gi anbefalinger. Der har vi hatt et arbeid initiert av Justisdepartementet, der vi fikk bistand fra Oslo tingrett, for å lage forslag til hvordan dette kan håndteres i fremtiden. Hvis det blir etterfulgt vil Domstolsadministrasjonen få en mer sentral rolle i å gi innspill til departementet om regelverk.

Øren: Har dere utarbeidet et forslag som dere har oversendt til justis?

Urke: Ja, vi har det.

Øren: Hadde det vært mulig å få en kopi?

Urke: Ja, i og med at dere har sagt at alle skal dele alt må vel dette kunne deles også. Enten kan vi dele, eller så kan vi be om at Justisdepartementet deler med dere.

Øren: Hvor mye diskusjon var det om akkurat dette temaet i denne perioden? Dette med hvem som egentlig hadde beslutningsmyndighet til å utsette saker, var det noe som ble mye diskutert i denne perioden eller har det kommet opp i ettertid?

Urke: Nei, det ble ikke diskutert utenom i dialogen etter det nevnte smittetilfellet i Østfold. Hvis dere ser på Rett24 så kom det litt på spissen. Jeg tror at professor Graver var ute og sa noe om hvordan han så på det. Det kom litt på spissen der, og veldig konkret. Det er ikke noen domstolledere som har tatt opp dette i ettertid, og heller ikke når det gjelder om Domstolsadministrasjonen gikk for langt eller for kort. Det har ikke skjedd.

4. Læringspunkter

Kvinnsland: Hvis vi ser på læringspunkter. Har Domstolsadministrasjonen, styret eller Justisdepartementet som ansvarlig departement initiert eller tenkt på å oppsummere erfaringer fra dette?

Urke: Vi har deltatt i en midtveiseevaluering initiert av departementet, som vi har sendt til dere. Der har vi innhentet informasjon fra domstolene. Vi bestemte oss også for å gjennomføre en egen evaluering, men vi har utsatt den fordi pandemisituasjonen fortsetter. I tillegg var det vi som pekte på problemstillingen prioritering av saker, som gjorde at departementet kom tilbake til oss og ba oss lage et forslag om det. Det er en av de læringspunktene. Det kan jo være mange kriser, ikke bare pandemi, og da må vi vite hva som skal prioriteres når man må prioritere. Det har vi tatt initiativ til. Det er et viktig læringspunkt.

Ellers har vi mange læringspunkter, som ikke krever regelverksendring. Når det gjelder prioriteringer er det behov for regler. Vi kunne tenkt oss et kapittel i domstolloven om krisesituasjoner og avklaringer av ansvar. Det er sikkert noen land som har det, men det har ikke vi. Hva som skal stå der er noe man burde reflektere over. Hvem bestemmer hva osv. Særlig i en virksomhet som er såpass desentralisert som domstolene, og som har stor grad av uavhengighet knyttet til seg. Der kan det være mer behov enn ellers, fordi dommerne er opptatt av hva som står i loven om dette. Da vil de være med i forkant å utarbeide et sånt regelverk, og det gjør det mye lettere å akseptere det når det skal anvendes. Jeg vil si at det ville være en fordel. Men jeg har ikke tenkt gjennom i detalj om hva som burde stå i et slikt krisekapittel.

Kvinnsland: Vi må også spørre litt om dette med samarbeid med andre. Du har vært litt inne på det for helt konkrete ting, slik som samarbeidet med FHI i forbindelse med veilederen via Helsedirektoratet, og for lokale myndigheter når det gjelder veiledning til smittevern. Det var vel passe vellykket – ikke fordi man ikke ville, men fordi det kom råd som til dels var motstridende og som førte til at dere gjorde denne nasjonale henvendelsen. Er det andre instanser som dere har samarbeidet med, eller burde ha samarbeidet med?

Urke: Jeg synes vi hadde et veldig godt samarbeid med Justisdepartementet. Domstolsadministrasjonen er jo et uavhengig organ. Når en krise som dette oppstår blir man likevel avhengig av hverandre innenfor justissektoren. Vi har hatt et veldig godt samarbeid med Justisdepartementet om regelverk som måtte på plass, om midler som måtte på plass og om koordinering i kjeden slik at vi fikk til et bedre samarbeid med Riksadvokaten og politiet. Helt fra statsråden og ned til sivilavdelingen, som vi forholder oss til, har vi hatt et veldig godt samarbeid. Også er det viktig å understreke at vi har hatt et veldig godt samarbeid med domstolene. Historisk kan det oppstå en del gnisninger mellom Domstolsadministrasjonen og domstolene. Det er det alltid, tror jeg, mellom det sentrale organ og enhetene innenfor den totale virksomheten. Men i denne perioden, der alle skulle trekke sammen, har det vært utrolig lite gnisninger. Gjennom samarbeidet med domstolene fikk vi til mye og de fikk til mye. Jeg er egentlig veldig imponert over hvordan domstolene har levert, selv om vi på mikronivå kan se ulikheter mellom domstolene. Men det store bildet er at domstolene har levert. Hvis dere ser på den siste tillitsmålingen i domstolene, har vi gjort et kjempehopp på tilliten. Det er mange andre som har gjort det også, men det har vært ekstra stort for domstolene. Det tenker jeg er en indikasjon på at domstolene har klart å levere i den krisesituasjonen som vi sto ovenfor.

5. Avsluttende spørsmål

Kvinnsland: Helt avslutningsvis; er det noe du brenner inne med?

Urke: Nei, egentlig ikke. Det er mange detaljer her som er interessant. Men vi har vært gjennom det på en relativt systematisk måte nå. Det er særlig den perioden fra 12. mars til 29./30. april som man kan se på. Etter det begynte ting å gå seg til. Hva skjedde mellom oss og domstolene, og mellom oss og Justisdepartementet i den perioden – det er det viktige.

Aas-Hansen: Har det tidligere kommet noe pålegg slik som styret kom med i løpet av Domstolsadministrasjonens levetid?

Urke: Det tviler jeg på. Så direkte på den dømmende virksomhetet, tviler jeg på. Det vet jeg ikke, og jeg har jo bare vært her fra 2014. Jeg leser alle styrereferater fra før jeg ble direktør, men jeg synes de var så knappe. Det står litt mer i dem nå. Berget, du kan kanskje svare?

Berget: Jeg har vært med fra starten, og jeg kan ikke huske at det har kommet noe som ligner eller som kan sammenlignes. Noe som er så direkte opp mot den dømmende virksomheten.

Aas-Hansen: Si ifra om dere kommer på det.

Urke: Ja, vi skal sjekke litt og tenke litt. Det er også en dimensjon som vi ikke har snakket så mye om, og det er forholdet mellom Domstolsadministrasjonen og styret. Hva skal vi bestemme? Vi hadde mange ekstraordinære møter, og vi brukte tid på å filosofere rundt hva administrasjonen kan gjøre og hva styret kan gjøre. Dere kan se på styrereferatene.

Kvinnsland runder av møtet.